

Maria Mühlbauer-Keul

Cardinalul Alexandru Todea - un slujitor al lui Dumnezeu în veac ateu

Rezumatul tezei de doctorat

Cu scrierea acestei lucrări am sentimentul că achit o datorie de suflet. Simt nevoia să transmit mai departe acea bogăție sufletească, de care mi-a fost dat să am parte, petrecându-mi mare parte a vieții în apropierea preasfințitului episcop Alexandru Todea: când eram copilă am fost vecini și i-am fost elevă, adultă fiind mi-a dăruit încrederea de-a mă folosi în activitatea pe care o depunea, în anii săi de boală am avut parte de darul de a-i putea fi de ajutor.

Pe măsură ce - în decursul anilor - aflam tot mai multe despre viața sa, cu atât creștea în mine admirația – am fost și sunt plină de grațitudine, pentru faptul că mi s-a dat să fiu martora unei vieți care, în ochii mei, este un strălucit exemplu pentru felul în care Dumnezeu iubitor de oameni îi conduce la împlinire pe aceia care își pun toată speranța în grija Sa și se hrănesc cu „tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu“ (Mt. 4,4). Intenția lucrării este deci puternic înrădăcinată în cele trăite de mine în preajma acestui neobosit slujitor al lui Dumnezeu.

De-a lungul anilor am cules multe mărturii și am fost martora multor situații. Socotesc că această experiență premergătoare cercetării înlesnește punerea unor întrebări potrivite, iar acestea, la rândul lor, servesc procesului cognitiv și problematizării. Drept pentru care, sper ca întrebările puse de mine, izvorâte din experiența trăită, să fie în avantajul cercetării adevărului istoric documentabil, în avantajul căutării corelațiilor și al descoperirii dinamicii istorice în evoluția personalității studiate.

În procesul elaborării structurii de bază a tezei, al cărei scop este prezentarea în evoluție personale a lui Alexandru Todea, am decis să îmi asum un anumit caracter subiectiv al metodei de lucru, în măsura în care am utilizat pe larg mărturiile PS-lui Todea însuși pentru a putea înțelege mai bine coerența interioară a motivațiilor sale.

Scopul meu a fost să obțin o imagine de ansamblu în evoluție a aceluia care a devenit cardinalul Alexandru Todea. Știu, acum mai mult ca la pornire, că m-am angajat la o muncă de o deosebită amploare, propunându-mi să trasez, cu exigență științifică, traiectoria unei vieți excepționale, de un dramatism vetero testamentar, în miezul vârtejurilor istoriei. Pentru elucidarea contextului istoric am apelat la lucrări consacrate din literatura de specialitate. Privitor la evoluția sa

personală, am încercat să leg ceea ce am știut de la dumnealui personal și din anturajul său cu rezultatele cercetării izvoarelor de varie proveniență.

În calitate de om credincis, care văd în istorie acțiunea Providenței divine cu care se confruntă individul dotat cu liber arbitru, se confruntă într-un fel sau altul. De aici și titlul lucrării mele: „Cardinalul Alexandru Todea – un servitor al lui Dumnezeu în veac ateu”. Fiecare dintre noi trăim în amplitudinea dintre veac și veșnicie, în tensiunea dintre realitatea multiplă, ambiguă, relativă și neclară a veacului și locului concret pe de-o parte, iar pe de altă parte trăim conștiința micimii noastre raportată la Atotcuprinzătorul dincolo de toate cele finite, cu năzuința, sădită în noi, de împlinire supremă fără granițe de timp și de spațiu.

Realitatea în care și-a căutat calea spre eternitate Alexandru Todea a fost cea est-europeană a secolului XX, în mijlocul frământărilor sociale cauzate de cele două războaie mondiale și de comunismul ateu. În acest context istoric și-a luptat lupta, și-a săvârșit călătoria (2 Tim 4,7).

În chemarea, pe care a trăit-o copilul Alexandru Todea, din familie de țăran fără cunoștință de carte dar cu temere de Dumnezeu, harnic și priceput, într-un sat în care nu a mai fost copil de țăran care să fi mers la școală, văd o oarecare asemănare cu chemarea lui David din vechiul testament. Potrivirea unor întâmplări și capacitățile intelectuale evidente ale copilului, observate de un învățător atent, au făcut ca, după ce absolvise patru clase primare în Teleacul natal, părinții să-l dea la școală la Reghin. În spatele tratării amănunțite a întregii perioade de formare, se ascunde și o întrebare de ordin pedagogic, legată de importanța educației în formarea spirituală a caracterului.

Primele tresăriri ale vocației au fost legate de percepția valorilor Blajului, de ridicare a nației, în apartenența necondiționată față de Roma catolică și romană. După anii de liceu la Blaj și un an la Seminarul Teologic blăjean au urmat șase ani, deosebit de importanți în formația sa, la Colegiul De Propaganda Fide din Roma. Am considerat oportună și interesantă analiza trăsăturilor caracteristice ale educației primite acolo. În afară de principiile educative multisekulare cunoscute, după care se ghidează Colegiul de Propaganda Fide, detalii despre modul cum a perceput și trăit seminaristul Alexandru Todea această educație, stau mărturie însemnările din jurnalul anilor de formare și caietele de exerciții spirituale între 23 octombrie 1934 și 21 august 1940.

Am considerat deasemenea importantă înțelegerea proceselor care, începând de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, au bulversat toată societatea românească. Au fost anii de luptă pentru putere a regimului comunist de tip stalinist, ani în care s-au produs schimbări esențiale al căror impact pe termen lung se va putea evalua în adevărata sa amploare probabil doar de către istoricii generațiilor viitoare. În acest context istoric a fost nevoie să apere, Părintele Alexandru

Todea, valorile Bisericii sale. Felul în care preotul și protopopul Alexandru Todea a trăit această perioadă, l-am putut cerceta din trei unghiuri diferite: în baza mărturiilor sale personale, sau a mărturiilor altor preoți și credincioși cu care a colaborat, apoi studiind documentele protopopiatului greco-catolic din Reghin păstrate în Arhivele Naționale din Târgu-Mureș, iar începând din 1946, citind rapoartele Siguranței pe care le-am găsit în dosarele arhivei CNSAS. Materialele documentare ale Siguranței, mai târziu Securitate, le-am folosit cu prudența și reținerea de rigoare.

De mare ajutor mi-au fost însemnările autobiografice ale Părintelui Alexandru Todea, scrise în primăvara anului 1948 în închisoarea de la Gherla, unde a fost reținut timp de șase luni după expulzarea regelui. Cele cinci caiete reprezintă surse de referință importante pentru studiul vieții sale de până atunci. Dânsul le-a considerat mărturie a experiențelor trăite, formulate în incertitudinea detenției fără condamnare. Caracterul de reflexie și autoreflexie în condiții sufletești extreme, permit și o incursiune în convingerile și frământările sale interioare ... Iar din moment ce faptele se nasc în suflet, am considerat că este important să caut să identific acea tărie sufletească din care a izvorât atitudinea sa hotărâtă, pe care realitatea evenimentelor a supus-o unui test de rezistență extrem de dur și nemilos.

În arhivele CNSAS se află un șir lung de documente, care conțin date ale supravegherii sale până în anul 1989 în trei dosare de urmărirea individuală, respectiv trei perioade: „Tănase Arcadie“ (1965-1969), „Toma“ (1970-1980) și „Tudor“ (1982-), precum și documentele penale referitoare la proces și la anii de închisoare.

Teza mea se concentrează asupra personalității cardinalului Alexandru Todea, a cărei traiectorie însă, în calitatea sa de preot, episcop și Mitropolit al Bisericii greco-catolice, se suprapune cu soarta de calvar a Bisericii greco-catolice, din anii sistemului de ideologie comunistă atee.

În anul nașterii sale, 1912, satul natal era încă parte a monarhiei austro-ungare, dar pe când a început școala, românii ardeleni au putut simți pentru prima dată în istorie, bucuria și satisfacția că Transilvania a devenit parte a statului național român. În acei ani efervescenti și plini de elan național s-a format copilul și tânărul Alexandru Todea. De la părinții săi a învățat încredere în Providența divină, disciplină și o putere de muncă extraordinară. Plecat din Teleacul său greco-catolic, a continuat școala în Reghinul Săsesc, unde pe vremea aceea se vorbeau trei-patru limbi. În această diversitate etnică, și confesională și-a urmat studiile gimnaziale. Caracterul său hotărât s-a arătat pentru prima dată cu claritate, când băiatul de 16 ani de la un moment la altul s-a hotărât să părăsească școala și să plece acasă, orice i-ar rezerva viitorul, deoarece a aflat, că pe calea pe care

se afla, nu putea accede la preoție, lăsând astfel școala sigură pentru o eventuală, incertă posibilitate viitoare. Este permis a se vedea intervenția încurajatoare a Providenței divine în faptul că, tocmai în acea stare sufletească frământată, l-a întâlnit pe fostul său învățător care, în necunoștință de cauză, i-a întărit convingerea că Liceul Comercial nu este pentru el. La liceul „Sfântu Vasile” de la Blaj, unde, în ciuda șanselor minime, a fost primit în anul următor, se afla în „mica Romă”, în leagănul culturii românești de sorginte latină, centrul Bisericii Unite cu Roma. În atmosfera Blajului se putea adăpa din cele mai pure idealuri de cultură națională și în același timp, primit din al doilea an la „Casa Domnului”, în micul internat al părinților asumpționiști, a putut să guste din frumusețea solidarității catolice. Aici, după exemplul călugărilor, idealul preoției celibatate s-a transformat în vocație. Urmare a excelentelor sale rezultate la învățătură, precum și a comportamentului exemplar și a asumării celibatului, a fost trimis la studii la Colegiul de Propaganda Fide.

Perioada care a urmat i-a adus desăvârșirea caracterului și a personalității sacerdotale. Educația și disciplina severă a considerat-o ca ocazie de întărire a voinței, aprecia însă extraordinar de mult grija materială și sufletească deosebită a superiorilor pentru cei în formare. A găsit în formatori multe exemple demne de urmat. În centrul bisericii universale, respirând aerul multinațional al Colegiului Propaganda Fide a fost fascinat de caracterul multicolor al celor circa patruzeci de națiuni care conviețuiau acolo. Anii de studiu s-au derulat într-o epocă foarte dificilă, în care Biserica catolică s-a poziționat însă cu claritate împotriva ideologiilor care au devastat Europa și lumea în secolul trecut: fascismul și comunismul. A fost martor la atitudinea fermă adoptată de către Papa Pius al XI-lea, și de către profesorii săi, împotriva atitudinilor intolerante și instigatoare. Tocmai exemplul Colegiului de Propaganda Fide i-a servit papei drept exemplu, pentru a demonstra frumusețea unei conviețuiri pașnice dintre națiuni și etnii diferite.

Cele două enciclici ale Papei Pius al XI-lea împotriva celor două mari tendințe distructive ale secolului XX, „Mit brennender Sorge” împotriva ideologiile național-socialiste și „Divini Redemptoris” împotriva ideologiei ateist-comuniste, i-au determinat poziția pe durata întregii sale vieți în raport cu aceste doctrine. Toată viața Preasfințitul Todea a văzut în educația exigentă și cuprinzătoare de la Propaganda Fide piatra unghiulară a atitudinii și activității sale sacerdotale de mai târziu. Deasemenea, educației teologice ale Universității Pontificale Urbaniana se datorează pregătirea sa temeinică în toate domeniile teologiei, mai ales cunoștințele sale biblice și capacitatea sa extraordinară de a aplica mesajul biblic atât în viața cotidiană, dar și în situațiile excepționale ale vieții. Toată viața a rămas fidel deciziilor mai importante luate la Roma.

În 8 decembrie 1938 a fost sfințit diacon de către Episcopul de Cluj-Gherla, PS. Iuliu Hossu, iar în 25 martie anul următor a fost hirotonit preot de către Episcopul rus, convertit, Alexander Evreinov, în capela colegiului Pio Romeno. În 1940 și-a susținut teza de doctorat despre cea de-a doua venire a Mântuitorului, obținând recunoașterea maximă.

Preotul Alexandru Todea s-a întors acasă plin de entuziasm și zel apostolic, personalitate sacerdotală de factură europeană, echilibrat atât din punct de vedere sufletesc cât și spiritual. Imediat după întoarcerea sa, a trăit foarte dureros împărțirea Ardealului, și pentru că datorită acestei situații politice nu a putut fi prezent la patul de moarte al tatălui său, nici la înmormântarea sa. Totuși, s-a ținut la distanță de ideologiile extremist naționalist-rasiste. Intrat în conflict cu Garda de Fier, era să fie împușcat în timpul revoltei legionare. Datorită atitudinii sale cunoscut antilegionare, și pentru a calma spiritele în urma revoltei, a fost numit profesor de religie la Liceul Sfântu Vasile și spiritual al internatului Vancean. Dragostea și grija sa pentru elevi se regăsesc în câteva scrieri pe care li-le-a dedicat lor. A fost preocupat să conștientizeze în elevele de la Școala Normală, importanța vocației lor de formare a generațiilor viitoare: „Pentru tine învățătoare apostolă“, iar tinerilor care se luptau cu furtunile interioare specifice vârstei, le-a dedicat „Cascada tinereții“, pentru a le arăta calea spre o adolescență trăită cu simțul răspunderii.

În timpul ocupației sovietice a avut deseori ocazia să descopere în viața de zi cu zi corespondența cu realitatea a enciclicii „Divini Redemptoris“. Deși conștient de pericol, în predicile sale totuși nu a tăcut adevărul. Astfel, din primele luni ale ocupației a fost arestat pentru incitare în spatele frontului. Pentru că și-a dat seama că societatea întreagă se bulversează, a compus pentru tineri o carte de rugăciuni, „Rugăciunea tineretului“. Le-a oferit-o drept călăuză în vremurile de incertitudine, în dorința de a împărtăși elevilor săi propriile surse de energie, propriul azimut și mijloacele de a-l atinge: prin rugăciuni la o necondiționată încrederea în Dumnezeu, în Isus Hristos, care a promis: „îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16,33); deasemenea prin Sfintele Taine și cultivarea fidelității față de biserica catolică, față de sfântul Părinte Papa, ca indicator sigur de drum în incertitudinile vremurilor. Rugăciunile le-a ales din tradiția răsăritului și a apusului deopotrivă, cunoscându-le bine pe amândouă. Nu era singurul în această deschidere a sa față de tradiția bisericii latine. Biserica greco-catolică interbelică a preluat de la ritual latin mai multe practici spirituale: rozarul, adorația Preasfintei Inimi, cu spovadă și cuminecare în prima vineri, participarea activă la Liturgie – toate acestea ducând la o reînnoire și aprofundare spirituală.

Așa cum în rigoarea regulilor de la Colegiul Propaganda Fide a văzut un mijloc de disponibilizare a voinței în scopuri mai înalte decât propria dorință, astfel s-a pus la dispoziția

superiorilor, recunoscând în decizia episcopului voia lui Dumnezeu. Deși părăsirea elevilor, pe care atât de mult îi îndrăgea, i-a căzut foarte greu, a acceptat să urmeze totuși sfatul episcopului de-a merge în pastorație. Își dăruise viața lui Hristos și și-a propus să-l urmeze și în ascultare. Tot așa cum Hristos a fost ascultător Tatălui, și el și-a propus să fie, alter Hristos - nu numai în celebrarea Sfintelor Taine, ci și în atitudinile sale, cum se pregătise în meditațiile din Propaganda Fide: să-și dea viața cu suflet de misionar pentru turma care-i fusese încredințată. În acest spirit și-a început pastorația ca paroh și protopop la Reghin, în 14 octombrie 1945: „Iar eu bucuros voi cheltui totul, și mă voi cheltui și pe mine pentru sufletele voastre” (2 Cor. 12,15). Era și acesta un gând, o intenție formulată încă la Propaganda Fide și menținută și în blazonul de cardinal, oarecum în concluzia vieții oferite din dragoste.

În cei trei ani de pastorație la Reghin, a dat dovadă de o putere de muncă inimaginabilă. Deși pe lângă activitatea de paroh și protopop avea și săptămânal 18 ore de religie, celebra zilnic Sfânta Liturghie la șapte, înainte asculta spovezi. Seara se recita rozarul în biserică, duminica celebra în mod special și pentru elevi, iar elevii dădeau toate răspunsurile în cor. În districtul protopopesc a condus construirea mai multor biserici și case parohiale, altele au fost renovate, zugrăvite, s-a îngrijit de numirea a doisprezece preoți, dintre care opt erau preoți tineri, nou hirotoniți, a participat la examenele de religie din toate cele 37 de parohii din protopopiat. Quantumul scrisorilor primite, prelucrate și expediate este impresionant. Cu toate astea, părintele protopop își făcea timp să fie de nenumărate ori prezent pe întreg teritoriul districtului protopopesc și nu obosea să-i încurajeze pe credincioși, să se țină de biserică în acele timpuri incerte, fiind ea singura care se va angaja negreșit în apărarea adevărului, oricare ar fi prețul de plătit. Căci se contura tot mai clar, că avântul de reconstrucție și speranța după trecerea războiului, urmau să fie sufocate de înaintarea la putere a forțelor comunist-atee. Protopopul însă era neobosit în a lucra pentru ca preoții și credincioșii să simtă grija păstorului lor – și prin el, iubirea lui Hristos. Drept rezultat al muncii sale, influența protopopului Todea era în continuă creștere atât în Reghin, cât și în împrejurimi, în mare parte greco-catolice. Zelul și frenezia cu care a lucrat au generat un adevărat marș triumfal al iubirii față de Dumnezeu.

Însă ideologia ateist-comunistă la putere, nu suferea concurență. Observarea consecventă a protopopului Todea a început deja din mai 1946. Agenții însărcinați cu formularea rapoartelor, își aduceau acuzații împotriva protopopului, potrivit campaniilor în curs. Astfel, preotul preocupat să-și întărească și să-și apere credincioșii greco-catolici, era acuzat de șovinism și rasism, acțiunile sale bisericești interpretându-se drept împotrivire politică. Au vrut să-l intimideze cu “invitații” la Siguranță, cu focuri trase asupra locuinței parohiale, iar în 1947 cu două săptămâni de temniță la

Jilava. Expulzarea regelui a fost un bun motiv, de a-l îndepărta pentru șase luni din parohie și protopopiat, ca organele de Siguranță să poată raporta mulțumiți, că odată cu dispariția sa, “forțele democratice” pătrund mai ușor în zonele care fuseseră până atunci sub influența sa.

Pe când s-a întors acasă din penitenciarul de la Gherla, puterea ateistă lansa atacuri deschise la adresa bisericii catolice – în special asupra celei greco-catolice. Protopopul Todea suferea primele dezamăgiri. Unii dintre enoriașii cei mai zeloși, precum și colaboratori apropiați – de teamă sau din oportunism, s-au îndepărtat de el sau chiar l-au denunțat. Episcopul Vasile Aftenie, Episcopul Vicar de București, care l-a vizitat la începutul lunii iulie, prevedea deja lichidarea bisericii greco-catolice. Protopopul Todea făcea apel în rândul credincioșilor la trăirea intensă a spiritualității, dar pentru regimul ateist chiar și activitățile de acest fel erau deja etichetate drept dușmănoase. Părintele Protopop continua să-i încurajeze pe preoți, îndemnându-i la rezistență.

În ultimele zile ale lunii septembrie, cu “vizite” nocturne și amenințări a început convertirea forțată a preoților către biserica ortodoxă. Cei mai mulți dintre preoții aparținători de protopopiatul din Reghin au rezistat presiunilor sufletești și fizice. Doar doi, unul intimidat la închisoare, și un altul, care și până atunci lucrase superficial, au cedat presiunilor – dar nici aceștia doi, din cauza atmosferei generale, nu îndrăzneau să-și arate pe față slăbiciunea. Deși rapoartele oficiale informau despre faptul că enoriașii protopopului Todea subscriau trecerii în număr foarte mare, sunt mărturiile care dezminț aceste date cu argumente convingătoare. Reiese chiar din rapoartele Securității, că agenții se plâneau din cauza numărului mare de greco-catolici de la sate, care participau la slujbele romano-catolice de la Reghin sau Gurghiu. Chiar și peste ani, încă se mai trudeau să adune semnăturile unor laici la locul de muncă, să păstreze preoții „reveniți” în sânul bisericii ortodoxe, iar pe cei nereveniți să îi scoată din locurile de muncă pe care și le găsiseră, pentru ca astfel, constrânși de nevoi materiale, să fie obligați să treacă la ortodoxie.

În 14 octombrie 1948, protopopul Alexandru Todea a fost arestat după două săptămâni de încercări de intimidare. Evadarea sa din arestul Securității, rămânând pentru un moment singur în curtea Securității, a fost un act spontan și totodată providențial. La 14 octombrie 1939, când tânărul preot, doctorand la Roma, în timpul unor exerciții spirituale nota în jurnalul său „ardeam și de dorul martiriului...”, se părea că în România niciodată nu va avea posibilitatea de-a demonstra că dăruirea sa nu era doar un sentiment trecător. România fusese atunci un stat creștin, liber, unde stema țării purta inscripția „Nihil sine Deo”, iar Biserica pe care urma s-o slujească juca, pe lângă Biserica ortodoxă, un rol important în societate. Cine ar fi zis atunci că într-un alt 14 octombrie, abia nouă ani mai târziu, va fi fost ultima dată, când va fi celebrat Sfânta Liturghie în biserica sa din

Reghin. Arestarea din ziua aceea va fi fost însă în același timp și începutul căii care l-a condus în fruntea Bisericii române unite.

Fiind contactat de regentul nunțiatului după arestarea episcopilor, s-a putut astfel, pe de o parte îngriji și material de preoții fideli, dintre care mulți tineri, cu copii mici, pe de altă parte a putut transmite la Vatican date concrete, reale despre trecerile forțate. Știa, că din cauza aceasta putea fi acuzat de înaltă trădare, că în consecință se juca cu viața. A dat dovadă totuși de mult curaj în condițiile deosebit de grele, convins fiind, că urmându-l pe Hristos, suferința se transformă în sacrificiu, și că alături de Hristos crucea purtată duce spre victorie, spre înviere. Deși încă nu vedea cum va arăta calea crucii pe care va trebui să-o parcurgă, își trăgea puterea din Liturgie, din rugăciuni și din meditații. Cu astfel de stare sufletească a acceptat și numirea de substitut secret al Vicarului general din Blaj, iar câteva luni mai târziu, după ce de la episcopul său, Ioan Suci, aflat la închisoare, s-a obținut acordul, a primit să fie numit episcop secret. A fost numit episcop pentru Biserica greco-catolică de către Sfântul Părinte Pius al XII-lea în 4 iulie 1950 și consacrat de către episcopul Iosef Schubert în 19 noiembrie al aceluiași an. A fost deci așezat episcop în fruntea unei biserici prigonite, destinate anihilării. Alături de ceilalți episcopi din clandestinitate i-a revenit misiunea, oarecum asemenea lui Moise, să treacă poporul încredințat lui peste anii de deșert. A fost gata să-și ia partea din suferințele la care a fost supusă biserica, alături de episcopi și frații preoți. Conștient de faptul că, pentru el, care se afla ascuns, orice legătură nouă cu lumea exterioară era periculoasă, a reorganizat totuși, cu ajutorul părintelui George Guțiu biserica greco-catolică subterană, banii primiți de la nunțiatul i-a împărțit preoților nevoiași, a formulat și expediat circulare, îmbărbătând atât preoții cât și enoriașii.

Nu s-a lăsat descurajat nici după ce a fost descoperit și arestat în ianuarie 1951, înfruntându-și anchetatorul, dacă i se aduceau acuze false. În primii ani de închisoare la Sighetul Marmației, munca fizică grea și foamea i-au sleit puterile, dar se bucura de un pic de încălzire iarna și de dușumeaua de lemn, care în închisoare era o adevărată valoare. A rămas recunoscător pentru șansa de a fi fost în acești primi ani împreună cu alți episcopi și preoți de rit latin și oriental – români, maghiari și germani – împărțind cu toții aceeași celulă și încercând să dezlege secretul și sensul suferinței lor, în timp ce duceau o viață comună, despre care PS Todea își amintea, că în ciuda suferinței în care trăiau, au cunoscut “cea mai desăvârșită armonie”, care a dat naștere la prietenii ce aveau să dăinuie o viață întreagă. Rugăciunea comună a devenit în închisoare baza pentru o spiritualitate autentică, capabilă de-a crea și într-un mediu de viață atât de ostil, bună dispoziție și autentică unitate. Mai târziu, în anii lungi pe care avea să-i mai petreacă la închisoare, a reușit – chiar și în condițiile cele mai inumane - să rămână preot al lui Hristos, dând exemplu de curaj și

înțelegere, reușind să le însufle colegilor de suferință putere sufletească, speranță, chiar voie bună, riscând de multe ori să-și îngreuneze propria situație din pricina grijii purtate pentru ceilalți.

S-a întors acasă după treisprezece ani de detenție cu trupul frânt, slăbit la 40 de kilograme, dar cu sufletul puternic și din prima clipă s-a angajat pentru obținerea libertății bisericii sale. În numele bisericii Blajului era dornic să poarte un dialog deschis și sincer cu șeful statului, astfel că deja la două luni după eliberare i-a înaintat un memoriu. Acest memoriu trimis lui Gheorghiu-Dej abia două luni după anii de închisoare este cea mai elocventă dovadă a încrederii sale nezdruincinate în victoria Răstignitului și împreună cu El a acelora care cu El au și suferit. La fel, din primul moment, a intrat în legătură cu credincioșii săi din Reghin, cu colegii episcopi, cu preoți și călugărițe.

Securitatea l-a luat imediat în primire. Primul dosar despre episcopul Todea a fost înregistrat sub numele "Tănase Arcad(i)e" și a fost întocmit de către Securitatea raionului Reghin în anul 1965. Era perioada de supraveghere condusă cu scopul intimidării. Organele de Securitate urmăreau și supravegheau toate persoanele cu care episcopul Todea intra în legătură, așa că trăia extrem de retras, rămânând în contact doar cu familia și câțiva apropiați de încredere – evitând să stea de vorbă și cu oamenii cu care se întâlnea chiar și pe stradă. În certitudinea unei supravegheri continue, a preferat să fie circumspect și precaut. Au fost vremuri grele, încărcate, actele de hărțuire fiind la ordinea zilei. Episcopul Todea protesta împotriva acestui tratament, dar fără rezultat până în 1968, când s-a produs reorganizarea Securității, s-a schimbat și structura administrativă a României, raioanele au dispărut, regiunile au fost înlocuite de județe. Probabil în legătură cu aceste schimbări a fost închis și dosarul "Tănase Arcad(i)e" în anul 1969. În ciuda tuturor greutăților, pot fi totuși contabilizate succese: PS Todea s-a întremat din punct de vedere fizic, deși nu a găsit un loc de muncă dorit, a reușit să-și păstreze independența față de un loc de muncă impus de Securitate. S-a bucurat de reluarea corespondenței cu Sfântul Scaun, care i-a fost izvor de forță și încurajare. S-a folosit de momentele în care scăpa de supravegherea apăsătoare a Securității și a călătorit mult, vizitându-și rudele și cunoștințe vechi, foști credincioși reghinieni, mutați pe alte meleaguri. În ciuda supravegherii celebra zilnic – și nu doar acasă – boteza și cununa, ba mai mult, a găsit și modalitatea de a hirotoni preoți. Închiderea dosarului n-a însemnat și încetarea colectării de date, iar după moartea episcopului Iuliu Hossu în mai 1970, Securitatea a deschis un nou dosar informativ și de supraveghere, sub numele de "Toma Aurel". Deschiderea dosarului s-a motivat cu activitatea "dușmănoasă" extinsă de pastorație, a episcopului Todea.

Din 1969 a adresat des memorii șefului statului. Memoriile scrise autorităților de stat s-au dorit a fi dialog cu conducerea de stat. Președintele Ceușescu tocmai își consolida puterea pe planul

politic intern, și România făcea afirmații politice și adopta o politică externă prin care dădea de înțeles că dorește să se apropie de statele democratice occidentale și tindea spre recunoaștere internațională. PS. Todea argumenta în favoarea dreptului bisericii la libertate pe baza rolului istoric al Bisericii române unite, pe care îl vedea nestrămutabil ancorat în destinul întregului popor român. Repeta mereu, cu exemple și argumente, că revenirea din 1948 a avut loc prin teroare și nicidecum nu s-a bazat pe decizia liberă a celor vizați, și totuși, toți episcopii – iar fără episcop nu există biserică – majoritatea preoților și mult mai mulți credincioși decât arătau statisticile, au rămas fideli credinței lor. Memoriile au fost însă doar „strigăt în pustie”, căci răspunsul era eventual o vizită a Securității. Apela la Constituție, care garanta libertatea de religie, cât și acordurile internaționale ratificate de către România, la însuși declarațiile șefului statului. Puterea de stat a rămas însă perseverentă pe poziția conform căreia problema bisericii greco-catolice fusese rezolvată odată pentru totdeauna. Această poziție a statului român a rămas neschimbată până în anul 1989. Memoriile înaintate de episcopul Todea rămân dovezi incontestabile ale faptului că regimul socialist-ateist trăia din minciună. Cu toate acordurile și asigurările de libertate, episcopul Bisericii române unite rămânea un “dușman periculos”. Partidul Comunist, puterea totalitară, era incapabilă să-i accepte pe aceia, care țineau la religia lor, cum nu era în stare să-i accepte nici pe aceia care îndrăzneau să gândească diferit. ... Și când te gândești că aceștia erau anii de destindere...

Supravegherea nu mai presupunea însă neapărat șicanări în anii șaptezeci. Datorită profesionalismului și consecvenței pregătirii agenților, a scăzut și numărul informatorilor, rețeaua fiind construită cu mare atenție din persoane apropiate episcopului, care raportau mereu și despre tot ce aflau despre activitatea sa și a bisericii. În schimb a crescut libertatea în cadrele cărora era posibilă o restrânsă activitate pastorală. Se recunoștea că activitatea episcopului Todea nu atenta la siguranța statului. Pe de altă parte, din cauza posibilului ecou internațional se evita a face zărvă în jurul bisericii greco-catolice – se afirmase doar de nenumărate ori peste hotare, că ea nu exista.

În încercarea de a-l influența, s-au introdus vizitele periodice ale colonelului de Securitate Gheorghe Florea la episcopul Todea. Chiar dacă numai sub această formă, dar se întâmpla pentru prima oară din 1948, ca statul să discute cu reprezentanții Bisericii greco-catolice. Fiind nevoit să își apere biserica dintr-o poziție total lipsită de echilibru, pentru PS. Todea acele “discuții” erau extrem de dificile. Prioritate absolută avea activitatea pastorală și episcopală, libertatea de a-și putea dezvolta relațiile pastorale – acestea fiindu-i mai importante decât chiar viața, deoarece însemnau sensul și sarcina vieții sale, precum și fundamentul pe care-și construia destinul veșnic. Pentru a le apăra pe acestea, era oricând pregătit să se întoarcă în închisoare – și Securitatea i-a cunoscut această determinare. A încercat în schimb să găsească un numitor comun cu puterea de stat

comunistă, acesta fiind – în epoca naționalistă a comunismului românesc – idealul național și iubirea de țară, pe care episcopul Todea o înțelegea altfel decât socialismul naționalist-ceaușist, dar care, totuși, era o valoare comună, deci o posibilă bază de înțelegere. Conform principiilor teologiei morale, anticipa încredere ofițerilor de securitate, dar se ferea să le ofere ocazia de a putea profita de el. Dădea dovadă de un simț politic realist, când a acceptat dreptul statului de a se informa cu privire la indivizi, grupări sau mișcări considerate de către stat drept dușmănoase, deci s-a împăcat să trăiască sub observație. Știind, că ar avea de suferit activitatea pastorală – oricum croită prea strâmt – în afară de relația cu Vaticanul, la care nu ar fi renunțat pentru nimica – se abținea de contacte cu străinătatea. Deși nu era de acord cu principiile statului privitoare la loialitatea cetățenilor, și le-a asumat în interesul scopurilor de pastorație. În consecință nu a căutat “aliați” în străinătate și nu a sprijinit mișcările dizidente. Cu privire la sprijinul financiar din afara țării, tocmai Securitatea îl îndemna să accepte – obținerea de valută fiind considerată interes de stat. A promis, iar Securitatea a avut destule ocazii să se convingă de consecvența atitudinii sale, că va aștepta ca statul să rezolve situația bisericii greco-catolice, deși la rândul său a avut destule ocazii să se convingă că statul nu avea nici o intenție în acest sens. De fapt, el aștepta nu de la Stat, ci de la Dumnezeu, știind că sacrificiul episcopilor, al preoților și al credincioșilor nu avea cum să fie de prisos, că soluția la problemele Bisericii greco-catolice vor veni de la Dumnezeu: „Dacă grăuntele de grâu [...] va muri, aduce multă roadă” (Ioan 12,24). Celor nerăbdători le repeta: „Vine ceasul Domnului, nici nu grăbește, nici nu întârzie!”

În anii șaptezeci corespondența purtată cu ceilalți episcopi, cu preoți și credincioși s-a îmbogățit considerabil: încuraja pe cei descurajați, consola pe cei îndurerăți, dădea speranță celor deznădăjduiți, îndemna la perseverență, felicita pe cei care aveau prilej de sărbătorit... Pentru că era interzisă organizarea structurilor bisericești, și-a trăit rolul de episcop al bisericii sale, asemenea unui părinte. Celor apropiați li se adresa prin vorbă, celor îndepărtați prin scris – sau, la nevoie, se deplasa să-i viziteze. Preoților nu le dădea sarcini, dar se bucura, dacă se angajau ei și-i susținea în activitatea lor – cât era cu putință, se străduia să le ușureze și situația materială.

Fiind nevoit să se mute, după moartea gazdei sale, în 1979 și-a cumpărat o casuță. Din acel moment activitatea pastorală a luat avânt. Celebra zilnic cu ușa deschisă, iar cu ocazia sărbătorilor, celebra din ce în ce mai des Liturgii anunțate, la care participau din ce în ce mai mulți credincioși. Între timp, din 1978, statul a luat o nouă atitudine. La începutul anilor '70 organele de siguranță statului nu priviseră încă cu ochi buni relațiile bune dintre biserica greco-catolică și romano-catolică din Transilvania, încercând să împiedice orice apropiere. Acum situația s-a schimbat și s-a pus problema soluționării situației bisericii greco-catolice prin integrarea ei în biserica romano-catolică.

Episcopul Todea s-a opus, făcând în schimb un nou un pas în domeniul pastorației: a început să înmormânteze în public. A reușit să obțină această libertate din partea Securității printr-o atitudine extremă de „ori ... ori” cu ocazia înmormântării preotului filozof blăjean Ioan Miclea în anul 1982. A fost arestat pentru a fi intimidat. Nu era dispus să cedeze sub nici un preț. A avut câștig de cauză. Dosarul „Toma“, închis în 1980, a fost înlocuit cu dosarul „Tudor“. Partenerul de discuții era acum colonelul Tiberiu Bătagă. Scopul Securității, era acum izolarea persoanei țintă, dejucarea preoților unora împotriva celorlalți și divizarea bisericii. Totuși situația bisericii greco-catolice părea că tinde spre statutul de „biserică tolerată”, permițând o îngrijire spirituală completă a enoriașilor care aveau curajul să o ceară. Însă teama acumulată în decursul deceniilor de teroare, manevrele de dezinformare aplicate la tot pasul, au zecuit numărul greco-catolicilor. Însă zelul „turmei mici” amintea de entuziasmul primelor comunități creștine. Episcopul Todea hrănea speranța și entuziasmul la sfârșitul anilor '80 prin dese scrisori pastorale.

Pe la mijlocul anilor '80, imediat după moartea episcopului Ioan Dragomir din Maramureș, au apărut subit trei „episcopi”, care afirmau că fuseseră consacrați de dânsul. Modul în care cei trei și-au făcut apariția și și-au pretins drepturi, atitudinea încăpățânată, necooperantă a intervenit ca un corp străin, o notă disonantă, străină față de tonul familial, bazat pe înțelegere și încredere, care domnea între episcopii consacrați la începutul prigoanei. Apariția dubioasă și atitudinea sectară a acestor „episcopi” a generat suspiciuni în rândul episcopilor ordinari și a vicarilor. Pentru a se apăra de o eventuală divizare a Bisericii, și pentru ca unitatea de demers să fie asigurată și în raporturile cu statul, în 1986 episcopii și ordinarii l-au ales pe episcopul Blajului, Alexandru Todea, mitropolit. Acesta continua să dezvolte posibilitățile activității pastorale, iar în raport cu statul căuta să obțină recunoașterea Bisericii greco-catolice, recunoașterea dreptului fundamental la propria convingere religioasă.

Odată cu căderea dictaturii lui Ceaușescu a căzut și ateismul de sistem în România. Satisfacția cea mai mare a vieții episcopului Todea a fost firește faptul, că a trăit să se bucure de roadele fidelității sale neclintite - biserica Blajului a putut să iasă din catacombe și să-și continue de acum activitatea în libertate, reconstruindu-și și structurile instituționale. Fidel Urmașului lui Petru și al sinodului unional deopotrivă, mitropolitul Alexandru Todea reușise să păstreze Biserica Blajului în forma sa originală, cum îi fusese încredințată de episcopul Suciu și, cu limbă de moarte, de cardinalul in pectore Iuliu Hossu.

Redeschiderea seminarului teologic de la Blaj în ianuarie 1991 a fost considerat un mare succes pe drumul spre normalizare. În același timp, încercările de redobândire a bisericilor s-au

soldat în mare măsură cu eșecuri. Providența divină însă a vrut ca în mai 1991, oarecum simbolic, comunitatea din Blaj, revenită la credința lui Inochentie Micu, să-i aducă Catedrala Blajului. Iar în 28 iunie 1991 Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea l-a creat Cardinal al Bisericii romane. La întoarcerea sa de la Roma, Blajul întreg era în sărbătoare. Dumnezeu i-a dat Bisericii unite darul, ca după atâția ani de umiliri și suferințe, să-și poată sărbători primul cardinal investit, în Catedrala mitropolitană, și nu în sala de sport.

Câteva luni mai târziu Cardinalul Alexandru Todea a suferit un accident vascular, de aceea ultimii zece ani ai vieții, până în 2002, și i-a petrecut retras în căsuța din Reghin.

Nouă, creștinilor, frumusețea vocației umane ni se arată cu mai multă claritate în viața aceluia, care și-au fundamentat întreaga existență pe iubirea de Dumnezeu. Această legătura vie îi apără de cărări deșarte, și astfel în viața lor se oglindește cu claritate omul creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. În viața lor se întrezărește și măreția misiunii pe care Creatorul a încredințat-o omului. Astfel apare viața cardinalului Alexandru Todea ca o viață trăită ca misiune. Răsplată în viața pământească i-a fost fericirea izvorâtă din conștiința împlinirii vocației sale potrivit cu planului Providenței divine.

Cuprinsul lucrării

I. Anii de formație ai lui Alexandru Todea

I.1. Copilăria la Teleac

I.2. Elev la gimnaziul din Reghin

I.3. La Liceul Comercial la Târgu Mureș

I.4. Pe calea vocației la Blaj și la Roma

I.4.1. Spiritualitatea Blajului

I.4.2. Alexandru Todea la Seminarul din Blaj

I.4.3. La Roma la colegiul De Propaganda Fide

I.4.3.1. Problema celibatului

I.4.3.2. Probleme de sănătate

I.4.3.3. Scopul primordial al educației e formația spirituală

I.4.3.4. Exerciții spirituale

I.4.3.5. Rolul ascultării

I.4.3.6. Rolul comunității

I.4.3.7. Grupul național

I.4.3.8. Misiune universală și frățietate

I.4.3.9. În apropierea papei

I.4.3.10. Preot hirotonit și doctor în teologie

II. Alexandru Todea în apostolat

II.1. La Blaj: Secretar Mitropolitan și profesor

II.2. Misiune pe timp de război

II.3. Ocupație sovietică

II.3.1. Revoluție de palat, schimbare de front și revoluție comunistă

II.3.2. Primele luni ale puterii sovietice

II.3.3. Rugăciunea Tineretului - carte de rugăciuni ca indicator de drum

II.4. Alexandru Todea ajutor de paroh la Reghin

- II.4.1. Reghinul Săsesc după al Doilea Război Mondial
- II.4.2. Atmosferă socială - democrația ca dictatură proletară
- II.5. Alexandru Todea protopop greco-catolic la Reghin
 - II.5.1. Paroh la Reghin
 - II.5.2. Profesor de religie la școală
 - II.5.3. Sarcini de protopop
 - II.5.4. Lucru de birou
- II.6. Alexandru Todea în ținta campaniilor de persecuție
 - II.6.1. Campanie împotriva „reacționarilor rasiști”
 - II.6.1.1. Prima fișă a lui Alexandru Todea: „român, reacționar rasist”
 - II.6.1.2. Transilvania între cele două războaie mondiale
 - II.6.1.3. Fidelitate națională și universalitate catolică
 - II.6.2. Acuza de „manist” împotriva lui Alexandru Todea
 - II.6.2.1. Sub supraveghere permanentă
 - II.6.2.2. Puterea ateistă față de preoțime
 - II.6.2.3. Motiv de arestare
 - II.6.2.4. Existau agenți care acceptau argumente
 - II.6.2.5. Protopopul Todea considerat pe mai departe „periculos”
 - II.6.2.6. Perioada procesului Maniu
 - II.6.3. Arestare cu ocazia abdicării regelui
 - II.6.3.1. Meditație autobiografică în închisoarea din Gherla
 - II.6.3.2. Închisoarea din Gherla în primăvara anului 1948
- II.7. Persecuție comunistă împotriva bisericii catolice
 - II.7.1. Putea declara preotul catolic „antidemocratic”
 - II.7.2. Rețineri ortodoxă față de biserica catolică
 - II.7.3. „Reglementarea” funcționării cultelor
 - II.7.4. Presiunea asupra bisericii greco-catolice

II.7.5. În pragul interzicerii bisericii greco-catolice

II.7.6. Campania de „unificare” în protopopiatul din Reghin

II.7.7. Activitatea legală a protopopului Alexandru Todea ia sfârșit

III. Prigoana împotriva lui Alexandru Todea și anii săi de detenție

III.1. Alexandru Todea ascuns

III.1.1. Persecuție agresivă împotriva greco-catolicilor

III.1.2. Reorganizare secretă a bisericii în clandestinitate

III.1.2.1. Soarta preoților greco-catolici

III.1.2.2. Suportul nunțiatarii

III.1.2.3. Alexandru Todea numit ordinar

III.1.2.4. Alexandru Todea intens căutat

III.1.2.5. Alexandru Todea episcop

III.2. Anii de închisoare ai lui Alexandru Todea

III.2.1. Arestarea episcopului Alexandru Todea

III.2.2. Detenție de cercetare în beciul Ministerului de Interne

III.2.3. La închisoarea din Sighetul Marmației

III.2.4. La închisoarea din Râmnicu Sărat

III.2.5. La închisoarea din Pitești

III.2.6. La închisoarea din Dej

III.2.7. La închisoarea din Gherla

IV. A doua fază de persecuție

IV.1. Atmosferă socială schimbată după treisprezece ani de închisoare

IV.1.1. Primul contact al episcopului Todea cu anturajul

IV.1.2. Primul memoriu (1. octombrie 1964)

IV.1.3. Activitatea îi este urmărită de Securitate

IV.2. Primii ani ai erei Ceaușescu

IV.2.1. Supravegherea nu s-a schimbat

- IV.2.2. Dosar individual „Tănase Arcade”
- IV.2.3. Scrisoare de protest împotriva urmăririi permanente
- IV.2.4. Urmărirea continuă
- IV.2.5. Deschidere politică
- IV.3. Deschiderea politică cuprinde și biserica catolică
 - IV.3.1. Activitatea episcopului Todea se intensifică
 - IV.3.2. Moartea episcopului diecezan de Cluj-Gherla, Iuliu Hossu
 - IV.3.3. Atitudinea credincioșilor greco-catolici în timpul persecuției
 - IV.3.4. Dosar de urmărire „Toma Aurel”
 - IV.3.5. Deschiderea statului spre biserica catolică
 - IV.3.6. Episcopul Todea predică încredere în Providența divină
 - IV.3.7. Experiențe pastorale încurajatoare la începutul anilor șaptezeci
 - IV.3.8. Securitatea recurge la metode noi
 - IV.3.9. Posibilitățile de acțiune ale episcopului Todea
 - IV.3.10. Schimbarea de strategie față de biserica greco-catolică
- IV.4. Anii optzeci, anii dosarului „Tudor”
 - IV.4.1. Noi posibilități pastorale, circulare
 - IV.4.2. Episcopul Todea este ales mitropolit al bisericii greco-catolice române
- IV.5. Sfârșitul regimului ateu